<!-- /* Style Definitions */ p.MsoNormal, li.MsoNormal, div.MsoNormal {mso-style-unhide:no; mso-style-qformat:yes; mso-style-parent:""; margin:0cm; margin-bottom:.0001pt; mso-pagination:widow-orphan; font-size:12.0pt; font-family:"Times New Roman","serif"; mso-fareast-font-family:"Times New Roman";} .MsoChpDefault {mso-style-type:export-only; mso-default-props:yes; font-size:10.0pt; mso-ansi-font-size:10.0pt; mso-bidi-font-size:10.0pt;} @page Section1 {size:595.3pt 841.9pt; margin:70.85pt 2.0cm 70.85pt 2.0cm; mso-header-margin:35.4pt; mso-footer-margin:35.4pt; mso-paper-source:0;} div.Section1 {page:Section1;} --> Berliinin muurin kaaduttua monet vasemmistolaiset päättelivät sosialismin epäonnistuneen. Muut meistä pitivät kyseisiä maita valtiokapitalistisina ja oleellisena osana maailmanjärjestelmää. Tällä teorialla on uutta ajankohtaisuutta tänään.

Kun liityin Socialist Review –ryhmään, Socialist Workers Partyn edeltäjään, vuonna 1961, vastustajamme kutsuivat meitä "valtiokapitalisteiksi". Se ei johtunut siitä, että olisimme kannattaneet valtiokapitalismia (vaikka huhun mukaan yksi jäsenistämme olisikin liittynyt siitä syystä). Se johtui siitä, että me torjuimme käsityksen, että Neuvostoliitto, Kiina ja Itä-Euroopan valtiot olivat jollain tavoin sosialistisia tai työläisvaltioita.

Jos työläiset eivät edes voineet keskustella hallituksen politiikasta ilman vangitsemisen pelkoa, kysyimme, kuinka kukaan voisi mahdollisesti uskoa, että he kontrolloisivat valtiota ja rakentaisivat vapaasti sosialismia?

Se oli hyvin pitkälle vähemmistökanta tuon ajan äärivasemmistossa, niin Britanniassa kuin kansainvälisestikin. Jopa nekin, jotka arvostelivat joitain piirteitä Venäjässä tai Kiinassa, ajattelivat, että niiden oli oltava edistyksellisempiä kuin läntisen kapitalismin.

Teoriaamme liittyi kuitenkin muutakin kuin tämä. Käyttämämme termi ”valtiokapitalismi” teki meistä vähemmistön vähemmistössä. Useimmat niistä, joiden mielestä Neuvostoliitto ei ollut sosialistinen, vetivät johtopäätöksen, että se oli radikaalisti toisenlainen yhteiskunta kuin läntinen kapitalismi – että se oli luokkayhteiskunta, mutta että sen hallitseva luokka ja talousmekanismi olivat täysin toiset kuin kapitalismissa. Tälle näkemykselle antoi teoreettisen muodon Trotskia 30-luvulla kannattanut amerikkalainen sosialisti, Max Schachtman. Se oli myös näkemys, joka tiivistyi George Orwellin romaanissa ”1984”.

Tuolla näkemyksellä olisi voinut olla hyvin vaarallisia käytännön seurauksia. Se olisi voinut johdattaa uskomaan, että Neuvostoliitto oli paitsi yhtä paha kuin läntinen kapitalismi, myös laadullisesti pahempi. Jos näin oli, oli loogista tukea läntistä kapitalismia Neuvostoliittoa vastaan, ja sitä vasemmistoa vastaan, joka siihen samaistui. Tuo logiikka johdatti Orwellin

luovuttamaan kommunistien kannattajien nimiä viranomaisille ja Schachtmanin tukemaan USA:n hyökkäysyritystä Kuubaan vuonna 1961.

”Valtiokapitalistinen” teoria johti varsin toisenlaiseen päätelmään. Se perustui sen ymmärtämiseen, että ne rajat, joissa itäblokin hallitsijat toimivat, määritti kilpailu. Se ei ollut sisäistä kilpailua, vaan ulkoista kilpailua Länsi-Euroopan valtioiden kanssa. Kasvava osa tästä kilpailusta koski markkinoita, mutta pääosin se oli sotilaallista. Se saattoi näyttää erilaiselta kuin mitä kilpailussa tapahtui yritysten välillä lännen taloudessa, mutta sillä oli sama vaikutus järjestelmän taloudellisen dynamiikan kannalta.

Idän eri hallitsijat saattoivat selvitä tässä kilpailussa vain, jos he riistivät työläisen mahdollisimman paljon ja käyttivät saamansa lisäarvon teollisuuden rakentamiseen. Kyseessä oli aivan sama kuva, kuin minkä Karl Marx esitti Pääomassa, missä hän osoitti, että kapitalistien välinen kilpailu tavaroiden myymiseksi johti jokaisen ryhtymään ”kasaamaan kasaamisen vuoksi”.

Kilpakasaamisella oli kahtalainen seuraus. Yhtäältä se johtaisi uuteen suurten talouskriisien kauteen. Toisaalta se kasvatti työväenluokkaa, jolla oli potentiaali kaataa hallitseva luokka. Mikään valtiokoneisto, oli se sitten kuinka sortava tai totalitaarinen tahansa, ei pystynyt loputtomiin tukahduttamaan tuota työväenluokkaa.

Teorian alullepanija, Tony Cliff, aloitti sen yleisessä muodossa vuonna 1947 kirjoittamassaan kirjassa. Me selvensimme sitä konkreettisemmin näköaloissamme seuraavalle vuosikymmenelle vuonna 1970. Neuvostoliitto hajoaisi lopulta talouskriisin tuloksena, jonka juuret olivat samanlaisia, kun läntisen kapitalismin kriiseissä.

Useimmille vasemmistolaisille näytti yhä pahimmanlaiselta pessimismiltä kuitata pois näin valtiot, jotka hallitsivat kolmasosaa maailmasta. Mutta kun Berliinin muuri kaatui vuonna 1989, kun totuutta ei enää voitu välttää, he vetivät usein johtopäätöksen, että sosialismi sinänsä oli epäonnistunut.

Meille taas vuosi 1989 osoitti, että kapitalismi kaikissa muodoissaan oli haavoittuva riistämiensä joukkovastarinnalle.

Teoriasta seurasi eräs lisäseikka. Jos itävaltioiden kriisi oli kilpakasaamisen seurausta maailmanjärjestelmässä, ei pelkkä siirtyminen kapitalismin länsimalliin lopettaisi sitä. Sen, kuinka oikeassa me olimme, osoitti se, miten talouskriisit, jotka olivat alkaneet Brežnevin ja Gorbatšovin aikana, syvenivät 90-luvun alussa – ja ne ovat palanneet pahempina nykyisen maailmankriisin aikana.

Jotkut kysyvät, onko tällä merkitystä tänään. Kyllä on, kahdella tapaa. Ensinnäkin valtiokapitalismi teoriana ei koskaan koskenut vain itävaltioita. Sillä oli ajankohtaisuutta myös lännessä, sillä ainakin kolmasosa jokaisesta länsitaloudesta on valtion sektorilla. Kun muuten loistavat marxilaiset, kuten David Harvey, näkevät edelleen tuon sektorin olevan jotenkin kapitalismin ulkopuolella, me näemme sen olennaisena osana järjestelmää.

Ja se johtaa hyvin käytännölliseen johtopäätökseen. Liittyessäni Socialist Review –ryhmään meidän tavoitejulistuksemme alkoi: ”Sota on väistämätön seuraus yhteiskunnan jakautumisesta luokkiin.” Sota meillä on yhä, juuri siksi, että valtio on osa kapitalistista järjestelmää ja yksi muodoista, jonka valtioiden välinen kilpataistelu saa, on asevoiman kasaaminen.

Ei voi olla mitään vallankumouksellista käytäntöä, kirjoitti Lenin kerran, ilman vallankumouksellista teoriaa. Hän liioitteli vähän. Ei kuitenkaan oleepäilystä, että vasemmisto kokonaisuutena olisi ollut voimakkaampi, jos useammat olisivat hyväksyneet väitteemme valtiokapitalismista.

Chris Harman, Socialist Review, 2009